

מקורות ראש דבר זי

קובץ ב' קבו

קבו. כשהשכלה האלהית היא קטנה, אז הציור שמציירים את האלהות הוא גם כן קטן. וכיון שהתוכן האלהי הוא מבאר את ההקטנה האין סופית של האדם לפניו, אז אין לשער עד כמה האדם נעשה זוחל ובטלן על ידי יראת שמים שאין בה דעה. ואיך יבוא האדם לידי השערה של הגודל האלהי, באופן שצורתו העצמית של הדר הנפש לא תתשטשט אלא תתרחב, על ידי הרחבת כח המדע שלו, על ידי שחרור דמיונו ומעוף הגיונו, על ידי דעת העולם והחיים, על ידי עושר ההרגשה בכל ההויה, שצריך על זה באמת לעסוק בכל החכמות שבעולם, ובכל תורות החיים, ובכל דרכי התרבויות השונות ותוכני המוסר והדת של כל אומה ולשון, ובגדולת נפש ידע לזכך את כולם. ופשוט הוא שכל יסוד מדעו בתור ישראל יהיה בנוי על יסוד התורה, בהרחבתה היותר גמורה, וישתדל תמיד שדרכו לא תהיה מצומצמת, ודעותיו לא יהיו דחוקות ומרוסקות, אלא הולכות בהרחבה ודרך בטוחה. אל ישיא על עצמו פחדים רבים, שמונעים את השכל מעבודתו, ואת החושים הרוחניים משפעת השפעתם, רק יהיה בן חיל, ידע את העז, את הטוב ואת הרע, ואת המקוריות העליונה שהכל נובע ממנה, בצורה מסודרת, ההולכת ומשתלמת עם השתלמותו. ואז, לפי גדלו הנשמתי, תזרח עליו האורה האלהית, ונפשו תהיה גדולה, והענוה האלהית העליונה, המגדלת את כל הכשרונות כולם, תמלא את כל קרביו, וגבורה שמימית תאמצהו תמיד, ויעשה גדולות ונצורות, לעצמו ולעולם כולו.

קובץ א תתפא

תתפא. הדבקות האלהית, כשהיא באה רק בתור רעיון או רגש בודד, שכל ארחות החיים, וכל השקפת העולם, וכל עשרה של תורה, וכל המזג הגופני, וכל היחש להסביבה, ולההיסטוריה הלאומית והגזעית, ולכל תורת המוסר והמדות, ולכל זרמי השירה והפיוט, והרגשת כל נשגב ויפה בכלל, אינם מתיחסים אליה בקשר אורגני – מתהפכת היא למין הזיה של בטלנות, שהיא מדלדלת את האדם, את היחיד ואת הציבור, ואינה ראויה כלל לשמה הגדול. אבל בזמן שהיא באה מתוך עושר רוחני ומעשי גדול, אז היא, רק היא, עטרת החיים. רק על ידה יבוסס מצב עם, על ידה ירומו קרן כל המדעים, וכל תיקוני העולם היותר יפים ונהדרים, על ידה יזדככו הנפשות בעמקם, ועל ידה ימלאו החיים ששון ובטחה, החיים יעשו עשירים, ויראת המחלות, היסורים, העוני והמות, לא יוכלו להפריע את אורם המזהיר כל. באספקלריא של מקור החיים הכל נשקף, והכל מנוצח מעצמת גבורי כח, אשר אור החיים ממלאים את כל הגות רוחם ואת כל קרביהם, שמחת הנצח מעטרת אותם בכל עת, והוד הקודש מפאר את ערכם, ומזיו חייהם אור יקרות מופיע על כל העולם, על כל דורם, על כל אשר יחוש להיות נהנה מזיום. והתורה שהדבקות האלהית היא מגמתה, בצורה של הרמת החיים כולם אליה, בצורה של התקיימותם של כל השכלולים המעשיים והחברותיים והכשרתם למגמתם העליונה, היא תורת החיים לכל העולם, שעתידה להיות המעין העולמי לאוצר רוח האדם.

קובץ ח קיב

קיב. לפעמים אין היראה מנחת את החופש הקדוש להתפשט בנשמה. וצריכים להתגבר על מניעה זו ביסוד של גבורות הגבורה, כלומר בתגבורת הרוחנית של היראה, בהגברתה האיכותית וזיקוקה, בחבורה אל האהבה הטהורה. וכוחה מתעלה, עד שהיא חוזרת להיות מסייעה לתכונת החופש הרוחני, האוצר בקרבו את שמחת הנפש העליונה, המבהיקה את האור של הדבקות האלהית בטירתה.

קובץ ד סה

סה. יראת חטא הטבעית הוא הטבע האנושי הבריא ביחס למוסר הכללי, והטבע הישראלי המיוחד ביחש לכל חטא ועון מצד התורה והמצוה מורשה קהלת יעקב. ואין טבע זה חוזר לישראל כי אם על ידי תלמוד תורה בהמון, תלמוד תורה לגדל תלמידי חכמים ותלמוד תורה של קביעות עתים לתורה לההמון הרחב. ואי אפשר שיחזור ישראל לאיתנו, לחיות חיים טבעיים, כי אם כשישוב לו גם טבעו הרוחני בכל מילואיו, שאחד מהם, והיותר חזק שבהם, הוא זה הטבע של יראת החטא, הסילוד ממנו, ותביעת

התשובה הקבועה אם נזדמן חלילה לידו איזה דבר עבירה ועון. ובהתגברות כח החיים שבאומה, בהקיפו את כל צדדיו, תפסק התסיסה המעבירה את הדעת, והמכשירים הלאומיים ישובו כולם להתעסק גם כן בדבר הקביעות של ההחזרה אל הטבעיות המוסרית העמוקה והמיוחדת לישראל, שהיא מדקדקת כחוט השערה בין אסור למותר, וכל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים יוכרו למהלכי חיים עצמיים, שאי אפשר כלל לחיים לאומיים רעננים מבלעדם.

קובץ ח צד

צד. יראת שמים קודמת לעולם ליראת חטא. מתוך האור הכללי של יראת שמים, צריכה לבוא ההתענפות המרובה של יראת חטא. חילוקי המדרגות האיכותיות שישנן ביראת שמים, הם מניחים את חותמם וצבינם ביראת החטא, אבל יראת חטא מתפשטת היא על הפרטים כולם, והיא משובחת כשהיא באה בדרך ישרה משפעת החיים הגדולה שיש באוצר הגדול של יראת שמים. כשיראת החטא מתנתקת מיראת שמים, כשהראשונה אינה משפעת על האחרונה את כל הודה, את כל זיוה והדרה, פארה, וכל רכוש הנערץ והנקדש, אז האחרונה מתדלדלת, מתלכדת היא בנמיגת לב, ברפיוני רוח, בחרדה חולשית, שהיא צריכה לקבל תיקון על ידי התעלותה למרומי יראת השמים בכל מילואה.

עין איה שבת פ"ב קע"ד

קעד. א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את דגבר בר אוריין הוא. באמת אע"פ שישנם אנשים כאלה שיש להם הכשר לדרכי היושר משאירתם, אבל בשום אופן לא יוכל להיות נקבע יסוד יראת החטא בנפש האדם כ"א בלימוד מרובה להכיר את גנות החטא הכרה לימודית, כדבריהם ז"ל, "אין בור ירא חטא". א"כ בהיותו לפי השלמות גבר דחיל חטאין, כבר נכלל בזה היתרון של בר אוריין, שודאי התורה פעלה עליו על הדרכתו המוסרית עד שנעשה גבר דחיל חטאין. וממוצא דבריהם למדנו שכל פעולה צריכה להתיצב למטרה היותר שלמה שאפשר לה להגיע אליה בכונתה, ואם נאמר שמדת יראת החטא היא העולה על מעלת בר אוריין, צריכה הכונה של הקימה להיות עולה עד מקום המטרה היותר ראשית ושלמה. א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את דגבר בר אוריין הוא. יראת חטא, תבא משתי סיבות. הסבה הטובה היא מתגבורת כח היושר בנפש, הבא מכח קדושת התורה, עד שיהיה מכיר בתכלית ההכרה בגנותו של כל חטא ויתירא ממנו מצד עצמו, חוץ מיראת עונשו. ויש יראת חטא הבאה מצד רפיון הנפש, שאם היה אותו האיש אדם חזק ובריא לא היה בא למדה זו. והנה אע"פ שהתוצאות של יראת החטא, שהיא הפרישה מדבר רע הוא ענין טוב אפילו אם יבא מצד חלישות הנפש, מ"מ אין עצם הענין מעלה כ"א חסרון בנפש. וצריך האדם להשתדל שתהיה מדתו יראת חטא באה לעולם רק ע"י גבורתה של תורה, ולא ע"י רפיון הנפש. ע"כ א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא, וכיון ששבחתי אותו במדה זו והסמכתי ענין לו אנושיותו באמרי שהוא גבר דחיל חטאין, מוכח שמדתו זאת באה לא מרפיון רוח כ"א מגבורת הנפש, א"כ ע"כ באה מכחה של תורה. א"כ מאי אמרת לי את דגבר בר אוריין הוא, כאילו היתה מספקת מדת דחיל חטאין כפי אותה הצעה שכיונתי לה להיות מבלעדי מדת בר אוריין, ובה הלא תצא תקלה שיסברו אחרים שמעלת דחיל חטאין שאמרתי לשבחו כ"כ היא רק רפיון הנפש, ויסתפקו במעלה זו ולא יחושו לעלות אל המעלה האמיתית, שהיא יראת חטא הבאה מגבורת הנפש, הקשורה באמת בכחה של תורה וכוללת בתוכה ג"כ מעלת בר אוריין.

קובץ ח צ"ב

צב. צריך אדם לנצח את החלישות הנפשית שבקרבו. ואפילו אם היא באה מצד קדושה ויראת שמים, מכל מקום היא בעצמה מדה רעה היא, שמאבדת את כל כשרון וכל מעלות הקודש. וצריך אדם שיוכך את מדת יראת שמים ויראת חטא שלו, שלא ישאר בהן שום רשע של חולשה ורפיון. ד' עז לעמו יתן.

קובץ ח רנ

רנ. עיקר תכונת היראה נאותה היא אל הכחות הגופניים. השכל צריך להיות מתנוסס בזיו הדרו, בעז טהרת חופשו. ויש שטועים בני אדם לתן חופשה להגוף, או להגביל את תכונת היראה הגופנית על

השכל, ויצא על ידי זה משפט מעוקל, עד אשר תתכונן תכונת היראה והחופש, כל אחת מהן על מעמדה הראוי לה.